

Na de kruisraket: Kokend bloed en grimmiger acties (1986)

Het 1 november-besluit heeft de vrouwenvredesbeweging op een ander spoor gezet

Sieth Delhaas

OPZIJ, april 1986

Inleiding

Heeft 1 november 1985, de dag van het kruisrakettenbesluit in Nederland, veranderingen teweeg gebracht in de motivatie en de actie van vrouwen – voor – de vrede? Is alle energie die tegen de kruisraketten in het geweer is gebracht verspild geweest?

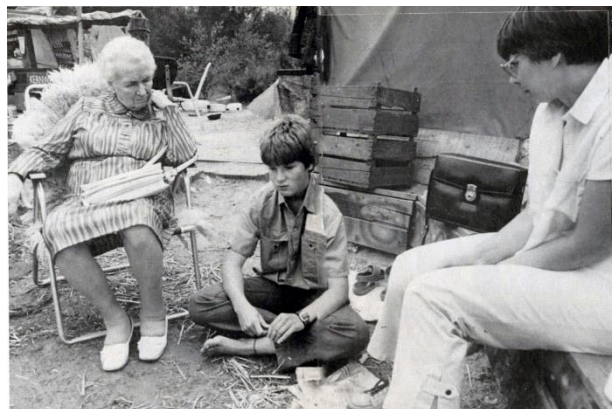
Het blijkt dat, ondanks alles, vrouwen onverdroten voortgaan. Via nieuwe paden weliswaar, want de initiatieven kenmerken zich vooral door geweldloosheid; hongeren, belasting weigeren, roepacties. Traditioneel vrouwelijke methodes van verweer bij uitstek. Ik wil een symbool zijn van de nieuwe tijd' zegt één van de geïnterviewden. Maar is hiermee de zaak van de vrede gediend?

Vraag naar trainingen

'De acties zijn grimmiger geworden', zegt Lenie Buitenhuis-Dijkstra uit Heemskerk, die binnen de IJmond en 'Vrouwen voor Vrede' actief is. 'Er is geen behoefte meer om bloemen uit te delen. Het gevoel bij ons groeit dat demonstreren niet helpt, er wordt toch niet geluisterd. We zullen andere vormen moeten vinden. Er komt nu meer vraag naar trainingen voor geweldloze verandering. In mei organiseren we een weekend rond de vraag of we daarmee moeten doorgaan. Want sommigen treden juist meer doelgericht naar buiten.'

Onlangs heeft de kraakbeweging hier bijvoorbeeld een demonstratie gehouden tegen de enorme kosten van de bouw van het nieuwe politiebureau. Heel anti-politie gericht. Met angst en beven hebben toen ook heel keurige vrouwen van ons meegelopen en dat is heel wat anders dan meelopen in Den Haag.'

Geweldloze weerbaarheid, meedoen aan een training voor trainers hierin dat is voor Sietje Kruyt (59) uit Joure één manier om met haar verzet door te gaan, nadat ze door het juni-besluit in '84 echt in de put was geraakt. Ze heeft haar bewustwording te danken aan haar werk binnen de Novib, waarmee ze in de jaren zestig begon. 'Ik heb twee intense zorgen: bewapening en honger en die hebben alles met elkaar te maken. In 1983 ben ik bij 'Vasten voor leven' betrokken geraakt, een internationale actie. In die tijd werd mijn

eerste kleinkind geboren. Ik zat er niet op te wachten om grootmoeder te worden, omdat ik me zorgen maak wat kinderen die nu in de wereld worden gezet, allemaal tegemoet gaan. Die geboorte heeft de doorslag gegeven om mee te doen met vasten’.

De vastenacties op de stoepen van de parlementariërs in het voorjaar van ‘84 kregen weinig publiciteit. ‘Wij merkten een weerzin bij de officiële vredesbeweging om met ons in contact te treden, waardoor de pers ook afzijdig bleef! Terwijl ik denk dat het heel belangrijk is als je acties voert, dat ze verstaan worden. Begrijpen de mensen het niet, dan wekt het weerzin, zelfs in de eigen vredesbeweging, dan is het een soort zelfbevrediging die niet zinvol is’.

Daarmee deed ze ook ervaring op toen op de dag van het petitionnement de aandacht van heel Nederland op Den Haag was gericht. ‘We hadden met zes mensen besloten om ons bloed – afgetapt door bevriende artsen – in Woensdrecht op een meegebrachte Nederlandse vlag te gooien als symbool voor het kokende bloed van de mensen die eindeloos hebben geprotesteerd en voor het bloed van miljoenen dat voortdurend in de wereld wordt vermorst. We hoopten dat dit een schok in Den Haag teweeg zou brengen. Jan ter Laak heeft het daar wel in de perskamer gebracht maar de reactie was: “Wat gebeurt daar in godsnaam nou weer”.

Sietje vindt het noodzakelijk om zelf steeds radicaler wordend tóch voor anderen bereikbaar te blijven. In de hoop dat mensen gaan zien wat er gebeurt.

‘We stonden een keertje voor het huis van Van Houwelingen te vasten en toen zei hij: “Och mevrouw, we zullen straks een besluit nemen, Job de Ruiter en ik, en dat zal niet helemaal een besluit zijn zoals u het wilt, maar ik heb het al eerder meegemaakt met de abortuswetgeving: na een paar weken is dat wel weer over.” Toen heb ik heel goed gevoeld wat een afstand er is tussen politici en wat er tussen mensen gebeurt. Hoe ontzettend weinig er gehoord wordt van wat er geschreven en geschreeuwd wordt naar politici. Het is onze bevrijdingsstrijd waar we aan bezig zijn, maar er moet nog verschrikkelijk veel gebeuren.

Ik ben al driejaar bezig met belasting weigeren, nu zijn we met een groep btw-gas-weigeraars in Joure bezig. Daarvan leer je veel. De druk van de gemeente wordt nu heviger, de meesten hebben intussen betaald. Maar omdat mijn man en ik nog maar met z’n tweetjes zijn, zonder kinderen thuis, kunnen we makkelijker volhouden. Niet dat ik er niet tegenop zie straks weer afgesloten te worden, maar elke keer geeft het wel een gevoel van bevrijding.’

Honger

‘Eén november is voor mij het bewijs dat er in Nederland een schijndemocratie is’. Voor Marjo Jacobs (21) uit Weert is er die dag niets veranderd, wel heeft het haar motivatie om met acties door te gaan bevestigd. Ze is baanvrij en werkt binnen ‘Het Ontzet’, een progressief actiecentrum annex boekhandel. In januari jl. verbleef ze twee dagen bij de vrouwen in Greenham Common.

‘Ik wilde zien hoe vrouwen in dat kamp met elkaar omgaan of daar dezelfde machtsspelletjes worden gespeeld als elders, of die na verloop van tijd ook in zo’n vrouwengemeenschap aanwezig zijn. En ik wilde aan de vrede werken’. Een antwoord op haar vragen heeft Marjo in Greenham niet gevonden. ‘Er waren zoveel ontruiming. We leefden onder voortdurende bedreiging en angst en tussendoor moesten we alles weer opbouwen.’

‘Honger, de Japanse oorlog in de Pacific (u weet wel het gebied waar nu de Franse en Amerikaanse kernproeven plaatsvinden), de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki, de

onafhankelijkheidsstrijd van de Indonesiërs, die gebeurtenissen hebben mijn jeugd, als dochter van een zendeling in Indonesië en mijn keuzes van nu bepaald', zei Berthy Thomas-Korvinus op 30 november in haar toespraak op de Brede Vrouwen Vredes Konferentie in Utrecht. In de kranten was er geen belangstelling voor deze oriëntatiebijeenkomst over wat vrouwen te doen staat na het kruisrakettenbesluit. 'Honger en atoombewapening zijn de gewetensvragen en dé geloofsvragen van deze tijd', weet ze vast en zeker.

'Het zijn voor mij parallelle systemen. Kijk maar naar Zuid-Afrika, daar wordt de broodvraag beantwoord met kogels. In Guatemala, waar in 7 jaar 35.000 mensen verdwenen, schreeuwen de vrouwen op straat: "Vragen om brood voor je kinderen en het antwoord is kogels; vragen om gezondheidszorg en het antwoord is kogels."

'Berthy werkt binnen Vrouw, Kerk 2/3 Wereld, ontwikkelingssamenwerking van de Raad van Kerken, het Oecumenisch Studie en Actiecentrum Osaci. 'De manier waarop de voedselproblematiek wordt opgelost is voedsel sturen en de mensen daardoor nog afhankelijker maken. Ik ben na 1 november nog vast beslotener meer informatie hierover door te geven. Ook hoe op de betalingsbalans van Amerika 40% van de deviezen wordt besteed aan het aanmaken van wapens voor de Derde Wereld. Het aanknopingspunt is onvrede, honger, men komt in opstand en dan moet de zaak weer 'gepacificeerd' worden en moeten er wapens naartoe. Zo zit dat in elkaar. Ook hier wordt getornd aan de sociale voorzieningen, het onderwijs en de gezondheidszorg. Ik denk dat de inzet en visie van dit kabinet haaks staat op wat vrouwen beweegt. Vrouwen binnen kerkelijke kringen zouden niet meer op het CDA moeten stemmen. Maar tot mijn verbazing merk ik op zo'n vrouwenconferentie dat er vrouwen van CDA-vrouwenberaad zitten en dan denk ik: dat kan toch niet meer.'

Donkere dag

Ook één-vrouwsacties kunnen een vérstrekkende uitwerking hebben. Dat ondervond Femme van der Belt (46) uit Holten. De vrijdagmiddag, toen heel Nederland gespannen wachtte op de verklaring van president Lubbers, zag zij in het centrum van het dorp een groep jongeren zitten, inclusief haar eigen dochters.

'Dat heeft me diep geraakt. Twee meisjes hadden een spandoek met 'Jezus wil vrede' en 'Wij willen niet gekruisigd worden'. Ik voelde dat als een aanklacht tegen onze generatie, maar ook de zalf op de wond: jongeren zijn bereid er tegen in te gaan. Daarna had ik het gevoel dat er iets moest gebeuren. Ik ben toen op zondagmorgen naar de kerk gegaan, naar voren gelopen, bij de liturgietafel gaan staan en heb het woord genomen; ik vertelde van de demonstratie in het dorp, van het spandoek en dat het ónze jongeren waren. 'Het is voor mij een donkere dag', zei ik 'en zelfs het vlammetje van deze ene kaars is te veel.' Toen heb ik mijn vingers nat gemaakt, de kaars uitgedaan en ben weer gaan zitten. De predikant reageerde niet, maar aan het eind van de dienst heeft hij de kaars weer aangestoken en gezegd: 'Toch gaan we met licht deze kerk uit'. Na de dienst heb ik hem daarvoor bedankt, maar hij was boos. Hij had dit niet van mij verwacht, dit hoorde niet. Dit kleine voorval in de kerk werd zo erg gevonden, maar ze stonden er niet bij stil wat er in het centrum van het dorp met onze jongeren gebeurde.'

Eind 1985 werden Trees Lambregts-Brautigam, Anneke Lefèvre en Bebe de Kruijff door de lezers van een Brabantse krant aangewezen als de drie belangrijkste vrouwen van het jaar.

Het resultaat van de hongerstaking die zij samen van 10 oktober tot 2 november hielden in een caravan op het Plein bij het Haagse Binnenhof.

Trees: 'We wilden daarmee het bewustwordingsproces onder de mensen versnellen.' In 1984 had zij al tien dagen in haar eentje gevestigd op het Binnenhof.

'De dialoog en de contacten met mensen in zo'n periode brengen het bewustwordingsproces op gang. Van de gevestigde vredesbeweging hebben wij geen aandacht gehad en daardoor evenmin van de landelijke pers. Maar regionaal wordt het wel opgepakt.

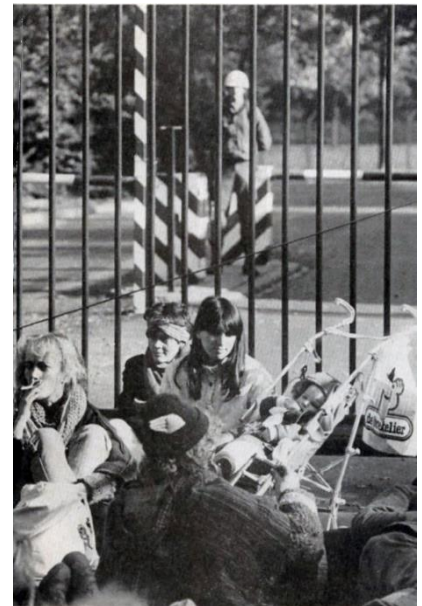
Trees ontkent dat de vredesbeweging na 1 november zou zijn ingezakt, integendeel: 'Het lijkt of er onderhuids een soort herstel heeft plaats gevonden. Dat hoor je van heel veel vredesmensen. Er is een nóg sterkere kracht en wil om door te gaan. Er ontstaan allerlei initiatieven. Op 13 mei is er in Den Haag, analoog aan de Amerikaanse Pentagonhappening, een *Pentagramdag*. Pentagram betekent: vanuit vijf punten: rouw, woede, verzet, kracht en perspectief. Vrouwen willen daarmee zichtbaar maken, dat ze vóórder gaan. Elke vrouw kan deelnemen. We hopen dat vrouwen in hun eigen woonplaats initiatieven gaan ontplooiën om deze P-dag tot een indrukwekkende gebeurtenis te maken. Hij wordt met opzet vlak voor de verkiezingen gehouden. Vrouwen moeten gaan inzien dat binnen de politiek het roer om moet. Dat wij in een maatschappij leven waarin macht en overheersing gehonoreerd worden. In feite ben ik zelf niet meer dan een heel aardige burgertrut, die alles heeft wat haar hartje begeert. Terwijl ik de ontwapening met mijn leven zou willen afdwingen, zit ik tegelijkertijd mijn belasting te betalen, omdat ik, net zoals vele andere vrouwen, door mijn relatie gebonden ben. Eigenlijk zou je voor de vorm moeten scheiden.'

Nieuwe tijd

Op het VAK (Vrouwenvredeskamp) in Woensdrecht, op een stukje grond dat eigendom is van Atoomvrijstaat, wonen dit weekend Emmy, Jolanda en Barbara. We drinken thee uit een beroete theepot, zittend op houten roosters afkomstig uit een nabijgelegen steenfabriek, die het M.E.-opleidingscentrum als oefenobject gebruikt en zo de omliggende vredeskampen van brandhout voorziet.

Jolanda, een 23-jarige edelsmid, wonend te Woensdrecht is na het 'kleffe' geklets over de teleurstellingen van het kruisrakettenbesluit naar de vrouwen in Greenham Common gegaan. 'Ik kwam daar als een bibberig klein vrouwtje en ik ging terug als een 'big, strong, woman'. Die vrouwen daar zijn heel sterk. Er waren elke dag ontruimingën. Ook posten ze de hele dag om in de gaten te houden welke voertuigen naar buiten komen omdat er elke maand een konvooi uitrijdt dat probeert om op een geheime plek te oefenen. Die wagens worden met verf gegooid, ook door mensen onderweg

waarvan je het niet zou verwachten. Ik dacht toen dat er weer een ontruiming kwam, want alles wat er los ligt gooien die vrouwen dan in kinderwagens en maken dat ze weg komen, maar het was dus het konvooi. Een geschreeuw steeg op: ha, daar komen ze. Alles wat ze maar aan vuilnis hadden verzameld werd naar de langrijdende wagens gesmeten. Wat een

actie, wat een actie! Ze maakten ook een soort pap van vuilnis en meel en gooiden dat naar de wagens.’

Jolanda ziet haar verblijf op Woensdrecht als een symbool van de nieuwe tijd: ‘Ik wil een levend voorbeeld zijn, ik zou willen zwerven en in de dorpen met een poppenkast de mensen een ander leefpatroon willen laten zien. Ik kan van heel weinig leven. Als je hier woont bouw je steeds meer af. We hebben er alles voor over om hier te zitten, aan de vrede te bouwen, mensen ervan bewust te maken dat we de aarde niet langer moeten uitbuiten. Ik heb vaak gesprekken met vrouwen in het dorp. Wij mogen ons daar douchen. Ze praten over hun mannen. Soms denk ik dat ze ook wel anders zouden willen, maar 40% van de mensen werkt hier op de vliegbasis of bij Fokker. Veel mensen zeggen bemoedigd te worden door de wetenschap dat er behalve in het ‘Bunker- en Bosvak’ ook vrouwen huizen in het ‘Takkewijvenverzetsnest’.

‘Gisteren’, vertelt Emmy, een vaste bewoonster, ‘was er nog een bus uit Rotterdam met uitkeringsgerechtigden. Eén ervan hield bij elk kamp een toespraak: Jongens, wij voelen ons in onze strijd gesteund omdat jullie daar zitten. De meeste mensen geven het eerlijk toe, dat ze het niet aan zouden kunnen om hier te zitten. Ik vind het zelf ook moeilijk.’

Sinds de M.E.-oefenschool in Woensdrecht is gevestigd, worden de bewoners van het kamp door hen als oefenmateriaal gebruikt. Ontruiming is soms aan de orde van de dag, vrouwen worden bij verrassing gepakt, in een wagen gestopt en na verloop van tijd weer teruggereeden naar de plek waar ze zijn overvallen. ‘We oefenen is het laconieke antwoord op de vraag wat er nu weer gebeurt.

Symbool

Voor Saskia is sinds kort een eind gekomen aan haar verblijf van anderhalf jaar in het vrouwenkamp. ‘Mijn botten gingen eraan. Het is altijd vochtig in zo’n plastic bouwsel. In september kocht Atoomvrijstaat een huis in het dorp en zocht een aantal vaste bewoners. Ik heb ja’ gezegd en vind ook best dat ik dit verdiend heb.’ Ze vertrok na afloop van haar studie drama-docente naar Woensdrecht en is van plan daar voorlopig te blijven. Er is veel werk in het huis: veel bezoek, veel telefoon; ze moeten mensen begeleiden naar de kampen, want er zijn dorpsbewoners die zich van de domme houden als bezoekers de weg vragen naar de kampen. Voor ons is er na 1 november niets veranderd. We gaan door en weten dat wij hier een symbool zijn voor alle mensen die met vrede bezig zijn.’ Janneke (19) woont eveneens in het Atoomvrijstaat huis. ‘Wij zetten ons ook in voor vrouwen die in de gevangenis zitten voor acties. Ik heb zelf ook een maand gezeten omdat we op de Belgische basis in Florennes een picknick hielden. In België zit momenteel Chantal P. in de gevangenis op verdenking van CCC-activiteiten. Dat is volkomen uit de lucht gegrepen. We houden onder andere roepacties voor de gevangenis en schrijven brieven, zodat die vrouwen weten dat ze niet vergeten worden. En als ze moeten voorkomen, gaan wij erheen.’

*Tel.nr. Atoomvrijhuis, Dorpsstraat 11, Woensdrecht: 01646-5138.
Gironr. voor altijd welkome giften: 2238597 – Atoomvrijstaat – Amsterdam.*